

บทที่ 4

ผลการดำเนินการวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่อง การเรียนรู้วรรณกรรมท้องถิ่นโดยกระบวนการจัดการความรู้ใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบผสมวิธี (Mixed Methodology) ซึ่งเป็นการวิจัยทั้งเชิงปริมาณและคุณภาพ กลุ่มเป้าหมายที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ เป็นนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนบ้านเม็กดำ อำเภอพิบูลย์รักษ์ จังหวัดมหาสารคาม ปีการศึกษา 2552 จำนวน 27 คน กรอบเนื้อหา ในการวิจัยการเรียนรู้วรรณกรรมท้องถิ่น โดยกระบวนการจัดการความรู้ครั้งนี้ ผู้วิจัยใช้เนื้อหาในกลุ่มสาระ การเรียนรู้ภาษาไทย ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 สาระที่ 5 วรรณคดีและวรรณกรรม มาตรฐาน ท 5.1 เข้าใจและแสดงความคิดเห็น วิเคราะห์วรรณคดีและวรรณกรรมไทย อย่างเห็นคุณค่าและนำมาประยุกต์ใช้ในชีวิตจริง ระยะเวลาที่ใช้ในการวิจัยดำเนินการในภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2552 สถานที่วิจัย โรงเรียนบ้านเม็กดำ ตำบลเม็กดำ อำเภอพิบูลย์รักษ์ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามหาสารคาม เขต 2 ผลการวิจัยนำเสนอสาระสำคัญ ดังนี้

1. ระดับความต้องการในการพัฒนาการเรียนรู้วรรณกรรมท้องถิ่นโดยกระบวนการจัดการความรู้
2. การพัฒนาการเรียนรู้วรรณกรรมท้องถิ่น โดยกระบวนการจัดการความรู้
3. กระบวนการในการเรียนรู้วรรณกรรมท้องถิ่น โดยกระบวนการจัดการความรู้
4. ผลที่ได้จากการพัฒนาการเรียนรู้วรรณกรรมท้องถิ่น โดยกระบวนการจัดการความรู้ที่สอดคล้องกับบริบทและความต้องการของท้องถิ่น

1. ระดับความต้องการในการพัฒนาการเรียนรู้วรรณกรรมท้องถิ่นโดยกระบวนการจัดการความรู้

1.1 ข้อมูลทั่วไปในการศึกษาระดับความต้องการการเรียนรู้วรรณกรรมท้องถิ่น โดยกระบวนการจัดการความรู้ ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสำรวจ ผลการวิจัยปรากฏผล ดังนี้

ตารางที่ 5 ความถี่และร้อยละของข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับสถานภาพของผู้ตอบแบบสำรวจ

รายละเอียด	กลุ่มที่ 1		กลุ่มที่ 2		กลุ่มที่ 3		รวม	
	ความถี่	ร้อยละ	ความถี่	ร้อยละ	ความถี่	ร้อยละ	ความถี่	ร้อยละ
เพศ								
ชาย	10	37.03	27	30.68	42	53.84	79	40.93
หญิง	17	62.96	61	69.31	36	46.15	114	59.06
อายุ								
10-20					78	100	78	40.41
21-30	1	3.73					1	0.51
31-40	11	40.74	39	44.31			50	25.90
41-50	12	44.44	26	29.54			38	19.68
51-60	3	11.11	12	13.63			15	7.77
61 ปีขึ้นไป			11	12.50			11	5.69
ระดับการศึกษา								
ประถมศึกษา			75	85.22			75	38.86
มัธยมศึกษาตอนต้น			5	5.68	78	100	83	43.00
มัธยมศึกษาตอนปลายหรือเทียบเท่า			8	9.09			8	4.14

ตารางที่ 5 (ต่อ)

รายละเอียด	กลุ่มที่ 1		กลุ่มที่ 2		กลุ่มที่ 3		รวม	
	ความถี่	ร้อยละ	ความถี่	ร้อยละ	ความถี่	ร้อยละ	ความถี่	ร้อยละ
อนุปริญญาหรือเทียบเท่า								
ปริญญาตรี	17	62.96					17	8.80
สูงกว่าปริญญาตรี	10	37.03					10	5.18

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
MAHASARAKHAM UNIVERSITY

จากตารางที่ 5 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสำรวจความต้องการเรียนรู้วรรณกรรมท้องถิ่น ปรากฏผล ดังนี้

กลุ่มที่ 1 ครูโรงเรียนบ้านเม็กคำ เป็นเพศหญิงมากที่สุด จำนวน 17 คน คิดเป็นร้อยละ 62.96 อายุอยู่ในช่วง 41–50 ปี มากที่สุด จำนวน 12 คน คิดเป็นร้อยละ 44.44 ระดับการศึกษาปริญญาตรี มากที่สุด จำนวน 17 คน คิดเป็นร้อยละ 62.96

กลุ่มที่ 2 ผู้ปกครองนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนบ้านเม็กคำและภูมิปัญญาท้องถิ่น เป็นเพศหญิงมากที่สุด จำนวน 61 คน คิดเป็นร้อยละ 69.31 อายุอยู่ในช่วง 31–40 ปี มากที่สุด จำนวน 39 คน คิดเป็นร้อยละ 44.31 ระดับการศึกษาประถมศึกษา มากที่สุด จำนวน 75 คน คิดเป็นร้อยละ 85.22

กลุ่มที่ 3 นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนบ้านเม็กคำ เป็นเพศชายมากที่สุด จำนวน 42 คน คิดเป็นร้อยละ 53.84 อายุทุกคนอยู่ในช่วง 10–20 ปี โดยทุกคนกำลังศึกษาในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น

เมื่อพิจารณาโดยรวมจากทั้ง 3 กลุ่ม ซึ่งได้แก่ 1) ครูโรงเรียนบ้านเม็กคำ 2) ผู้ปกครองนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนบ้านเม็กคำและภูมิปัญญาท้องถิ่น 3) นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนบ้านเม็กคำ รวมทั้งสิ้น 193 คน เป็นเพศชาย 79 คน คิดเป็น ร้อยละ 40.93 ของทั้งหมด ในส่วนของอายุของผู้ตอบแบบสำรวจมีอายุอยู่ในช่วง 10–20 ปี มากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 40.41 ของทั้งหมด ส่วนระดับการศึกษามีระดับการศึกษาอยู่ในระดับมัธยมศึกษาตอนต้นมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 43 ของทั้งหมด

1.2 ระดับความต้องการในการพัฒนาการเรียนรู้วรรณกรรมท้องถิ่นโดยกระบวนการจัดการความรู้

การได้มาซึ่งระดับความต้องการในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้วรรณกรรมท้องถิ่น โดยกระบวนการจัดการความรู้ใช้แบบสำรวจ ซึ่งผู้ตอบแบบสำรวจทั้ง 3 กลุ่มอันประกอบด้วย 1) ครูโรงเรียนบ้านเม็กคำ 2) ผู้ปกครองนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนบ้านเม็กคำและภูมิปัญญาท้องถิ่น 3) นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนบ้านเม็กคำเห็นประเด็นที่มีความสำคัญ ปรากฏผลในตารางที่ 6 ดังนี้

ตารางที่ 6 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความต้องการการเรียนรู้วรรณกรรมท้องถิ่น โดยกระบวนการจัดการความรู้

เรื่องที่พิจารณา	กลุ่มที่ 1			กลุ่มที่ 2			กลุ่มที่ 3			สรุป		
	\bar{X}	S.D	ระดับ	\bar{X}	S.D	ระดับ	\bar{X}	S.D	ระดับ	\bar{X}	S.D	ระดับ
การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ให้ชุมชนมีส่วนร่วม	4.14	.66	มาก	3.98	.89	มาก	4.26	.67	มาก	4.11	.79	มาก
โรงเรียนให้ความสำคัญในภูมิปัญญาท้องถิ่นด้าน วรรณกรรม	4.29	.46	มาก	3.84	.82	มาก	3.88	.72	มาก	3.92	.75	มาก
ผู้ประกอบการให้ความสำคัญในกระบวนการถ่ายทอดความรู้	4.00	.73	มาก	3.79	.92	มาก	3.89	.74	มาก	3.86	.83	มาก
การถ่ายทอดประสบการณ์สู่ชุมชนหลัง	4.40	.74	มาก	4.22	.85	มาก	3.89	.78	มาก	4.15	.82	มาก
ความรู้จากภูมิปัญญาสามารถนำมาจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ได้	4.40	.57	มาก	4.32	.81	มาก	4.25	.72	มาก	4.31	.74	มาก
การเสริมสร้างบรรยากาศแห่งการเรียนรู้ตามสภาพจริง	4.62	.56	มากที่สุด	4.53	3.13	มากที่สุด	4.07	.80	มาก	4.36	2.19	มาก
การจัดกิจกรรมการเรียนรู้วรรณกรรมท้องถิ่นเป็นการสืบ ทอดวัฒนธรรมของชุมชนและสามารถพัฒนานักเรียนให้ เกิดความรักในท้องถิ่น	4.74	.44	มากที่สุด	4.55	.54	มากที่สุด	4.56	.73	มากที่สุด	4.58	.61	มากที่สุด

ตารางที่ 6 (ต่อ)

เรื่องที่พิจารณา	กลุ่มที่ 1			กลุ่มที่ 2			กลุ่มที่ 3			สรุป		
	\bar{X}	S.D	ระดับ	\bar{X}	S.D	ระดับ	\bar{X}	S.D	ระดับ	\bar{X}	S.D	ระดับ
ควรมีการจัดกิจกรรมส่งเสริมให้ผู้เรียนได้แสดงออกด้าน วรรณกรรมท้องถิ่น	4.40	.57	มาก	4.39	5.42	มาก	3.96	.81	มาก	4.22	3.69	มาก
การเรียนวรรณกรรมท้องถิ่น โดยภูมิปัญญาท้องถิ่นจะทำให้ เกิดความสัมพันธ์อันดีระหว่างโรงเรียน และชุมชน	4.55	.57	มากที่สุด	4.13	.84	มาก	4.15	1.03	มาก	4.20	.90	มาก
ควรมีการประเมินผลกิจกรรมการเรียนรู้เป็นระยะ	4.25	.71	มาก	3.88	.83	มาก	3.83	.71	มาก	3.91	.77	มาก

จากตารางที่ 6 ระดับความต้องการการเรียนรู้วรรณกรรมท้องถิ่นโดยกระบวนการจัดการความรู้ ปรากฏผล ดังนี้

กลุ่มที่ 1 ครูโรงเรียนบ้านเม็กดำได้ผล ดังนี้

1. ระดับมากที่สุด 3 รายการ คือ การจัดกิจกรรม การเรียนรู้วรรณกรรมท้องถิ่น เป็นการสืบทอดวัฒนธรรมของชุมชนและสามารถพัฒนานักเรียนให้เกิดความรักในท้องถิ่น การเสริมสร้างบรรยากาศแห่งการเรียนรู้ตามสภาพจริงและการเรียนวรรณกรรมท้องถิ่นโดยภูมิปัญญาท้องถิ่นจะทำให้เกิดความสัมพันธ์อันดีระหว่างโรงเรียนและชุมชน โดยมีค่าเฉลี่ย 4.74 , 4.62 และ 4.55 ตามลำดับ

2. ระดับมาก 7 รายการ คือ การถ่ายทอดประสบการณ์สู่ชนรุ่นหลัง ความรู้จากภูมิปัญญาสามารถนำมาจัดกิจกรรมการเรียนรู้ได้ ควรมีการจัดกิจกรรมส่งเสริมให้ผู้เรียนได้แสดงออกด้านวรรณกรรมท้องถิ่น โรงเรียนให้ความสำคัญในภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านวรรณกรรม ควรมีการประเมินผลกิจกรรมการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง การจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยให้ชุมชนมีส่วนร่วม และผู้ปกครองให้ความสำคัญในกระบวนการถ่ายทอดความรู้ โดยมีค่าเฉลี่ย 4.40 , 4.40 , 4.40 , 4.29 , 4.25 , 4.14 , และ 4.00 ตามลำดับ

กลุ่มที่ 2 ผู้ปกครองนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนบ้านเม็กดำและภูมิปัญญาท้องถิ่น ได้ผลดังนี้

1. ระดับมากที่สุด 2 รายการ คือ การจัดกิจกรรม การเรียนรู้วรรณกรรมท้องถิ่น เป็นการสืบทอดวัฒนธรรมของชุมชนและสามารถพัฒนานักเรียนให้เกิดความรักในท้องถิ่น และการเสริมสร้างบรรยากาศแห่งการเรียนรู้ตามสภาพจริง โดยมีค่าเฉลี่ย 4.55 และ 4.53 ตามลำดับ

2. ระดับมาก 8 รายการ คือ ควรมีการจัดกิจกรรมส่งเสริมให้ผู้เรียนได้แสดงออกด้านวรรณกรรมท้องถิ่น ความรู้จากภูมิปัญญาสามารถนำมาจัดกิจกรรมการเรียนรู้ได้ การถ่ายทอดประสบการณ์สู่ชนรุ่นหลัง การเรียนวรรณกรรมท้องถิ่นโดยภูมิปัญญาท้องถิ่นจะทำให้เกิดความสัมพันธ์อันดีระหว่างโรงเรียน และชุมชน การจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยให้ชุมชนมีส่วนร่วม ควรมีการประเมินผลกิจกรรมการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง โรงเรียนให้ความสำคัญในภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านวรรณกรรม ผู้ปกครองให้ความสำคัญในกระบวนการถ่ายทอดความรู้ โดยมีค่าเฉลี่ย 4.39 , 4.32 , 4.22 , 4.13 , 3.98 , 3.88 , 3.84 , 3.79 ตามลำดับ

กลุ่มที่ 3 นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนบ้านเม็กดำ ได้ผลดังนี้

1. ระดับมากที่สุด 1 รายการคือ การจัดกิจกรรม การเรียนรู้วรรณกรรม

ท้องถิ่นเป็นการสืบทอดวัฒนธรรมของชุมชนและสามารถพัฒนานักเรียนให้เกิดความรักในท้องถิ่นโดยมีค่าเฉลี่ย 4.56

2. ระดับมาก 9 รายการ คือ การจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยให้ชุมชนมีส่วนร่วม ความรู้จากภูมิปัญญาสามารถนำมาจัดกิจกรรมการเรียนรู้ได้ การเรียนวรรณกรรมท้องถิ่น โดยภูมิปัญญาท้องถิ่นจะทำให้เกิดความสัมพันธ์อันดีระหว่างโรงเรียน และชุมชนการเสริมสร้างบรรยากาศแห่งการเรียนรู้ตามสภาพจริง ควรมีการจัดกิจกรรมส่งเสริมให้ผู้เรียนได้แสดงออก ด้านวรรณกรรมท้องถิ่น ผู้ปกครองให้ความสำคัญในกระบวนการถ่ายทอดความรู้ การถ่ายทอดประสบการณ์สู่ชนรุ่นหลัง โรงเรียนให้ความสำคัญในภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านวรรณกรรม และควรมีการประเมินผลกิจกรรมการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง โดยมีค่าเฉลี่ย 4.26 , 4.25 , 4.15 , 4.07 , 3.96 , 3.89 , 3.89 , 3.88 , 3.83 ตามลำดับ

เมื่อพิจารณาโดยรวม กลุ่มเป้าหมายทั้ง 3 กลุ่ม อันประกอบด้วย 1) ครูโรงเรียนบ้านเม็กคำ 2) ผู้ปกครองนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนบ้านเม็กคำและภูมิปัญญาท้องถิ่น 3) นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนบ้านเม็กคำ โดยส่วนใหญ่ต่างมีความต้องการให้จัดการเรียนวรรณกรรมท้องถิ่นเพื่อเป็นการสืบสานวัฒนธรรมของชุมชนและเห็นว่าสามารถจะพัฒนานักเรียนให้เกิดความรักในท้องถิ่นโดยมีค่าเฉลี่ยสูงสุดทั้ง 3 กลุ่ม คือ 4.58

1.3 ระดับความต้องการเกี่ยวกับเรื่องที่จะนำมาใช้จัดกิจกรรมการเรียนรู้วรรณกรรมท้องถิ่นโดยกระบวนการจัดการความรู้

ตารางที่ 7 ความถี่ ร้อยละของความต้องการเรื่องที่จะนำมาจัดกิจกรรมการเรียนรู้

เรื่อง	กลุ่มที่ 1		กลุ่มที่ 2		กลุ่มที่ 3		รวม	
	ความถี่	ร้อยละ	ความถี่	ร้อยละ	ความถี่	ร้อยละ	ความถี่	ร้อยละ
ตำนานสายน้ำ	5	18.51	11	12.50	10	12.82	26	13.47
ลำพังชู								
สุภายิตคำสอน	3	11.11	15	17.04	9	11.53	29	15.02
พิธีกรรมในชุมชน	4	14.81	6	6.81	1	1.28	11	5.69
สรภัญญะ	12	44.44	38	43.18	30	38.46	79	40.93
นิทานพื้นบ้าน	2	7.40	4	4.54	12	13.88	17	8.80
ประเพณี	1	3.70	14	15.90	16	20.51	31	16.06

จากตารางที่ 7 ความถี่ ร้อยละของความต้องการเรื่องที่จะนำมาจัดกิจกรรมการเรียนรู้
วรรณกรรมท้องถิ่น โดยกระบวนการจัดการความรู้ โดยผู้วิจัยได้วิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสำรวจ
ตอนที่ 3 ซึ่งเป็นแบบให้เลือก 1 ตัวเลือกจากหลายตัวเลือก ผู้ให้ข้อมูลได้เลือกเรื่องที่ต้องการ
จะนำมาจัดกิจกรรมการเรียนรู้ร่วมกันมากที่สุด ปรากฏผล ดังนี้

กลุ่มที่ 1 ครูโรงเรียนบ้านเม็กคำ ได้ผลดังนี้

เรื่องที่กลุ่มครูโรงเรียนบ้านเม็กคำเลือกมากที่สุด คือ สรภัญญะ จำนวน 12 คน
รองลงมาคือ ตำนานสายน้ำลำพังชู จำนวน 5 คน สุภษิตคำสอน จำนวน 3 คน นิทาน
พื้นบ้าน จำนวน 2 คน และประเพณี จำนวน 1 คน คิดเป็นร้อยละ 44.44, 18.51, 14.81,
11.11, 7.40, และ 3.70 ตามลำดับ

กลุ่มที่ 2 ผู้ปกครองนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนบ้านเม็กคำและ
ภูมิปัญญาท้องถิ่น ได้ผลดังนี้

เรื่องที่กลุ่มผู้ปกครองนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนบ้านเม็กคำและ
ภูมิปัญญาท้องถิ่น เลือกมากที่สุด คือ สรภัญญะ จำนวน 38 คน รองลงมา คือ สุภษิต
คำสอน จำนวน 15 คน ประเพณี จำนวน 14 คน ตำนานสายน้ำลำพังชู 11 คน พิธีกรรม
ในชุมชน จำนวน 6 คน และนิทานพื้นบ้าน จำนวน 4 คน คิดเป็นร้อยละ 43.18, 17.04,
15.90, 12.50, 6.81, และ 4.54 ตามลำดับ

กลุ่มที่ 3 นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนบ้านเม็กคำ ได้ผลดังนี้

เรื่องที่กลุ่มนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนบ้านเม็กคำเลือกมากที่สุด คือ
สรภัญญะ จำนวน 30 คน รองลงมาคือ ประเพณี จำนวน 16 คน นิทานพื้นบ้าน 12 คน
ตำนานสายน้ำลำพังชู จำนวน 10 คน สุภษิตคำสอน จำนวน 9 คน และพิธีกรรมในชุมชน
จำนวน 1 คน คิดเป็นร้อยละ 38.46, 20.51, 13.88, 12.82, 11.53, และ 1.28 ตามลำดับ

เมื่อพิจารณาโดยรวมทั้ง 3 กลุ่มจะเห็นว่า สรภัญญะ เป็นเรื่องที่ถูกเลือกมากที่สุด
มีความต้องการให้จัดกิจกรรมการเรียนรู้มากที่สุด จำนวน 79 คน คิดเป็นร้อยละ 40.93

1.4 ข้อเสนอแนะเพิ่มเติมเกี่ยวกับการพัฒนากระบวนการเรียนรู้วรรณกรรมท้องถิ่นให้
มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

จากแบบสำรวจแบบปลายเปิด จากผู้ให้ข้อมูลทั้ง 3 กลุ่ม อันประกอบไปด้วย 1) ครู
โรงเรียนบ้านเม็กคำ 2) ผู้ปกครองนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนบ้านเม็กคำและ
ภูมิปัญญาท้องถิ่น 3) นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนบ้านเม็กคำ ได้ให้ข้อเสนอแนะ
เพิ่มเติม ผู้วิจัยได้วิเคราะห์โดยการจัดหมวดหมู่เรื่องที่คล้ายกันเป็นกลุ่มเดียวกันแล้วทำ

การสังเคราะห์สรุปเป็นประเด็นได้ 2 ประเด็น ได้แก่ การกำหนดเวลาในการจัดกิจกรรม การเรียนรู้ควรรู้คิดขั้นสูงได้ตามความเหมาะสมของกิจกรรมนั้น ๆ และภูมิปัญญาท้องถิ่นควร สอดแทรกมาหาทางสังคมเพื่อให้นักเรียนได้ประพุดคิดที่เหมาะสมกับบุคคลและสถานที่

2. การพัฒนาการเรียนรู้วรรณกรรมท้องถิ่นโดยกระบวนการจัดการความรู้

จากการศึกษาแนวคิดการจัดการความรู้ ทำให้พบว่าการจัดการความรู้ เป็นเครื่องมือ ในการพัฒนา และเมื่อนำมาเชื่อมโยงกับการศึกษาในระบบ ทำให้ไม่สามารถเชื่อมโยงโดยครู และนักเรียน แต่ต้องอาศัยหลายภาคส่วน จึงจะทำให้เกิดกิจกรรมการเรียนรู้ที่หลากหลาย ในการวิจัยครั้งนี้ พบว่าการสนทนากลุ่มสามารถพัฒนากิจกรรมไปสู่การจัดการความรู้ ซึ่งจาก การศึกษาระดับความต้องการ การเรียนรู้วรรณกรรมท้องถิ่นโดยกระบวนการจัดการความรู้ การที่ผู้ให้ข้อมูลทั้ง 3 กลุ่มอันประกอบไปด้วย 1) ครูโรงเรียนบ้านเม็กคำ 2) ผู้ปกครอง นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนบ้านเม็กคำและภูมิปัญญาท้องถิ่น 3) นักเรียนชั้น มัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนบ้านเม็กคำ ได้ทราบประเด็นในการจัดสนทนากลุ่ม ซึ่งเป็น กิจกรรมที่นำคนมาร่วมกันคิด ร่วมกันทำ เพื่อนำประเด็นไปสู่การปฏิบัติโดยดำเนินการ ดังนี้

2.1 การจัดสนทนากลุ่ม เพื่อนำประเด็นจากแบบสำรวจความต้องการการเรียนรู้ วรรณกรรมท้องถิ่นโดยกระบวนการจัดการความรู้มาผ่านการมีปฏิสัมพันธ์ต่อกันของสมาชิก ในวงสนทนา ซึ่งเป็นการพูดคุยหรือแสดงความคิดเห็นอย่างเปิดเผยในกลุ่ม ภายใต้สภาพ แวดล้อมที่คุ้นเคย โดยผู้ร่วมสนทนาประกอบด้วย ตัวแทนนักเรียนคือ นางสาวฐาปะนีย์ ปะภิระนัง นางสาวอัจฉรา ณรงค์ศักดิ์ และนางสาวสุนิสา สดไธสง ตัวแทนครู คือ นางพิสมัย ขกน้อยวงษ์ ตัวแทนผู้ปกครอง คือ นายเรือง ขางนอก นางอ่อน จันทะสอน นายสังข์ สาระบัว และนางที ธนุศรี ตัวแทนภูมิปัญญาท้องถิ่น คือนางผอง แกนไธสง และหลวงพ่ोजันดา เดชชมโม โดยใช้สถานที่วัดท่าชัยศรี บ้านเม็กคำ ในวันที่ 30 เดือน มิถุนายน พ.ศ 2552 ตั้งแต่ เวลา 09.00 น.ถึงเวลา 11.00 น. สรุปได้ดังนี้ สมาชิกในวง สนทนาลงความเห็นว่าการเรียนรู้เกี่ยวกับสรภัญญะเป็นการอนุรักษ์วรรณกรรมพื้นบ้านให้คง อยู่สืบไป โดยเป็นการถ่ายทอดทางวัฒนธรรมจากรุ่นสู่รุ่น และได้ร่วมกันค้นหาภูมิปัญญาที่มี ความรู้ในเรื่องสรภัญญะ ในชุมชนเม็กคำเพื่อร่วมจัดกระบวนการเรียนรู้ ซึ่งสมาชิกในวง สนทนาได้ร่วมกันอภิปรายเพื่อค้นหาผู้รู้จริง ซึ่งนายเรือง ขางนอก กล่าวว่า “ตั้งแต่ได้มาอยู่ บ้านเม็กคำนี้เห็นว่าชายผองเป็นคนที่สามารถร้องสรภัญญะได้ และผู้หญิงทุกคนที่อยู่ใน วงสนทนานี้สามารถร้องได้ทุกคน” ซึ่งหลวงพ่ोजันดาได้กล่าวเสริมว่า“ถ้าให้ชาย 3 คนนี้สอน สรภัญญะจะไม่สูญหายไปจากบ้าน เม็กคำแน่นอน” ซึ่งทั้ง 3 ท่าน คือ นางผอง แกนไธสง

นางอ่อน จันทะสอน และนางที ธนุศรี มีความยินดีที่จะร่วมจัดกิจกรรมให้กับลูกหลาน เพื่อสืบต่อวรรณกรรมท้องถิ่นให้คงไว้ตลอดไป

2.2 การจัดกิจกรรมการเรียนรู้วรรณกรรมท้องถิ่นโดยกระบวนการจัดการความรู้

การออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้วรรณกรรมท้องถิ่น โดยกระบวนการจัดการความรู้ เกิดจากการสนทนากลุ่ม ซึ่งในการออกแบบกิจกรรมใช้เครื่องมือการจัดการความรู้ ผู้วิจัยได้ร่วมกับภูมิปัญญาท้องถิ่นออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ได้ดำเนินการตามลำดับ ดังนี้

ตารางที่ 8 เครื่องมือการจัดการความรู้ในกระบวนการการเรียนรู้วรรณกรรมท้องถิ่น

เครื่องมือการจัดการความรู้	การเรียนรู้วรรณกรรมท้องถิ่นโดยกระบวนการจัดการความรู้
เรื่องเล่า เร้าพลัง	<ul style="list-style-type: none"> - ลักษณะสำคัญเป็นจุดเริ่มต้นของการสร้างความรู้ใหม่ - วัตถุประสงค์ใช้บทบาทภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นจุดเริ่มต้นของการสร้างองค์ความรู้ใหม่ - กิจกรรมให้ผู้มีความรู้จากการปฏิบัติเล่าประสบการณ์และผู้เรียนซักถามในประเด็นที่ยังไม่ชัดเจน - ผลที่เกิดขึ้นเกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ เป็นเกลียวความรู้
การสกัดขุม ความรู้	<ul style="list-style-type: none"> - ลักษณะสำคัญเป็นเครื่องมือในการถอดความรู้ฝังลึก - วัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์ประเด็นความรู้ที่ได้รับจากการฟัง - กิจกรรม เขียนความรู้ที่ได้ใส่กระดาษ 1 ความรู้ต่อ 1 แผ่น - ผลที่เกิดขึ้นรวบรวมความรู้ที่ได้จากการฟังและแลกเปลี่ยน
การสังเคราะห์ แก่นความรู้	<ul style="list-style-type: none"> - ลักษณะสำคัญเป็นเครื่องในการสังเคราะห์ความรู้ - วัตถุประสงค์เพื่อรวบรวมความรู้เป็นหมวดหมู่ - กิจกรรมแยกความรู้จากการสกัด โดยเรื่องเดียวกันหรือคล้ายกันนำไปรวมเป็นหมวดเดียวกัน - ผลที่เกิดขึ้นรวบรวมความรู้เป็นหมวดหมู่จัดเป็นคลังข้อมูลสามารถนำไปใช้ประโยชน์ในการพัฒนาการเรียนรู้

เครื่องมือการจัดการความรู้	การเรียนรู้วรรณกรรมท้องถิ่นโดยกระบวนการจัดการความรู้
การทบทวนหลังการปฏิบัติการเรียนรู้	<ul style="list-style-type: none"> - ลักษณะสำคัญเป็นเครื่องมือในการประเมินผล - วัตถุประสงค์เพื่อประเมินภาพรวมการจัดกิจกรรม - กิจกรรม ผู้เรียนเขียนสะท้อนผลจากการจัดกิจกรรมและนำเสนอต่อกลุ่ม - ผลที่เกิดขึ้นได้ทราบผลที่เกิดขึ้นทั้งในส่วนที่สำเร็จและต้องแก้ไข
การถอดบทเรียน	<ul style="list-style-type: none"> - ลักษณะสำคัญเป็นเครื่องมือในการสร้างองค์ความรู้ใหม่ - วัตถุประสงค์เพื่อสืบค้นความรู้จากการปฏิบัติ - กิจกรรมเขียนความรู้ที่ได้จากกิจกรรมทั้งหมดในรูปแบบแผนที่ความคิดและหลอมรวมเป็นองค์ความรู้ใหม่ - ผลที่เกิดขึ้นได้องค์ความรู้สรุปลงในชุมชนเมื่อกำที่สามารถนำไปพัฒนา ต่อยอดใช้ประโยชน์ต่อไป

ในการวิจัยครั้งนี้มุ่งเน้นที่จะศึกษาถึงการใช้การจัดการความรู้เป็นเครื่องมือสำคัญในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ โดยความร่วมมือของคน 3 กลุ่ม อันประกอบด้วย 1) ครูโรงเรียนบ้านเม็กดำ 2) ผู้ปกครองนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนบ้านเม็กดำและภูมิปัญญาท้องถิ่น 3) นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนบ้านเม็กดำ ได้กำหนดระยะเวลาในการดำเนินไว้ ดังนี้

ตารางที่ 9 ปฏิทินการจัดกิจกรรมการเรียนรู้

วัน เดือน ปี	สถานที่	เวลา
10 กรกฎาคม 2552	วัดท่าชัยศรี	9.30 – 12.30 น.
16 กรกฎาคม 2552	วัดท่าชัยศรี	9.30 – 12.30 น.
6 สิงหาคม 2552	วัดท่าชัยศรี	9.30 – 12.30 น.
21 สิงหาคม 2552	สวนป่าวรรณกรรม โรงเรียนบ้านเม็กดำ	9.30 – 11.30 น.
29 สิงหาคม 2552	ห้องประชุม โรงเรียนบ้านเม็กดำ	9.30 – 11.30 น.

การจัดกิจกรรมการเรียนรู้วรรณกรรมท้องถิ่น โดยกระบวนการจัดการความรู้แต่ละครั้ง ประกอบไปด้วยเครื่องมือการจัดการเรียนรู้ ดังนี้

2.2.1. เรื่องเล่าเร้าพลัง โดยแบ่งนักเรียนเป็น 3 กลุ่ม โดยในแต่ละกลุ่มจะมี ภูมิปัญญาจำนวน 1 ท่าน ซึ่งประกอบด้วยนางพอง แกนโธสง นางอ่อน จันทะสอน และ นางที ธนุศรี โดยใช้เวลาในการฟังเรื่องเล่าและซักถามประเด็นที่สนใจเพิ่มเติม 2 ชั่วโมง การจัดกิจกรรม 1 ครั้ง ในแต่ละกลุ่มจะเรียนรู้กับภูมิปัญญาท้องถิ่น จำนวน 1 คน หมุนเวียนจนครบทั้ง 3 ท่าน โดยก่อนเริ่มกิจกรรมทุกครั้งภูมิปัญญาท้องถิ่นจะนำไหว้พระ ประทานที่ศาลา วัด กลวิธีในการถ่ายทอดความรู้ภูมิปัญญาแต่ละท่านจะมีเทคนิคที่แตกต่างกัน เช่น นางพอง แกนโธสง จะร้องโชว์เร้าความสนใจผู้เรียน นางที ธนุศรี จะเล่าและหยุดเป็น ระยะ ให้ผู้เรียนเกิดความสงสัยและซักถาม ส่วนนางอ่อน จันทะสอน จะสอดแทรกเรื่องกริยา มารยาทให้กับผู้เรียน นอกจากนี้คณะอุบาสิกาที่วัดยังเข้ามาร่วมให้ข้อมูลกับนักเรียนร่วมกับ ภูมิปัญญาท้องถิ่นอีกด้วย ผลการวิจัยพบว่า ผู้เล่าเล่าด้วยอารมณ์แจ่มใส มีจิตใจเป็นผู้ให้ ภาคภูมิใจในความสำเร็จที่ตนเอง เล่าออกมาจากจิตใจ โดยนอกจากจะแสดงออกทางคำพูด แล้วยังแสดงออกทางหน้าตา แววตา ท่าทาง น้ำเสียง ผู้ฟังตั้งใจฟังอย่างตั้งใจ ผ่อนคลายเป็น อิศระให้เกิดริ้วรอยผู้เล่า ใช้คำถามที่แสดงถึงความสนใจและชื่นชมในบรรยากาศที่เป็นกัลยาณมิตร เอื้ออาทรระหว่างแม่ใหญ่และลูกหลาน ซึ่งทุกกลุ่มต่างใช้เวลาในการฝึกซ้อมบทต่าง ๆ ด้วย ความตั้งใจและสนุกสนาน ซึ่งเรื่องเล่าเร้าพลังเป็นจุดเริ่มต้นในการสร้างองค์ความรู้ใหม่ โดยผ่านฐานการเรียนรู้ ซึ่งเล่าโดยผู้มีประสบการณ์ตรงผ่านการปฏิบัติจนเกิดความรู้ฝังลึกเพื่อนำไปสู่กิจกรรมการสกัดขุมความรู้ต่อไป

2.2.2. การสกัดขุมความรู้ เป็นกิจกรรมที่ทำต่อเนื่องจากเรื่องเล่าเร้าพลัง โดยให้ หลอมรวมเป็น 1 กลุ่ม ผู้วิจัยได้ให้นักเรียนเขียนความรู้ที่ได้จากเรียนรู้ โดยเขียน 1 แผ่น ต่อ 1 ความรู้ สามารถเขียนได้คนละ หลาย ๆ แผ่น แล้วนำไปติดที่บอร์ด ซึ่งเป็นกระบวนการ ในการถอดความรู้ฝังลึกจากภูมิปัญญาท้องถิ่น เพื่อวิเคราะห์ประเด็นต่าง ๆ ที่พบจากการฟัง และแลกเปลี่ยนเรียนรู้ พบว่า นักเรียนทุกคนกระตือรือร้นในการเขียนความรู้ที่ได้ลงใน กระดาษด้วยความสนใจ และสนุกสนาน เกิดการแข่งขันว่าใครจะเขียนได้มากที่สุด และมีการวาดภาพประกอบให้สวยงาม มีการออกแบบในการนำใบความรู้ไปติดที่บอร์ดเป็นรูป หัวใจ ทำให้ทุกคนมีความสุขในการเรียนรู้

2.2.3. การสังเคราะห์แก่นความรู้ เป็นกิจกรรมต่อเนื่องจากการสกัดขุมความรู้เมื่อนักเรียนนำความรู้ที่ได้จากกระบวนการเรียนรู้ไปติดที่บอร์ดเรียบร้อยแล้ว นักเรียนทุกคนมา ร่วมกันศึกษาใบความรู้ในกระดาษแต่ละแผ่น แล้วแยกเป็นหมวดหมู่ ความรู้หมวดเดียวกันไป ติดในกลุ่มเดียวกัน นักเรียนร่วมกันหลอมรวมความรู้ให้เป็นข้อความที่สละสลวย ทำให้ได้ องค์ความรู้ใหม่ ซึ่งเป็นกระบวนการในการสร้างองค์ความรู้รวบรวมความรู้เป็นหมวดหมู่

จัดเป็นคลังข้อมูลสามารถนำไปใช้ประโยชน์ในการพัฒนาการเรียนรู้ ผลการวิจัย พบว่า นักเรียนต่างมีความกระตือรือร้นในการศึกษาความรู้จากบอร์ดรูปหัวใจ ทำให้เกิดการแสดงความคิดเห็นอย่างหลากหลายในการจัดหมวดหมู่ความรู้ และยอมรับฟังเหตุผลของเพื่อน ตลอดจนมีผู้นำอย่างไม่เป็นทางการในการขับเคลื่อนกิจกรรม ทุกคนต่างร่วมกันหลอมรวมสรุปประเด็น เป็นข้อความที่สละสลวย ท่วงกลางบรรยากาศการเรียนรู้ที่สนุกสนาน แสดงออกได้อย่างเต็มที่

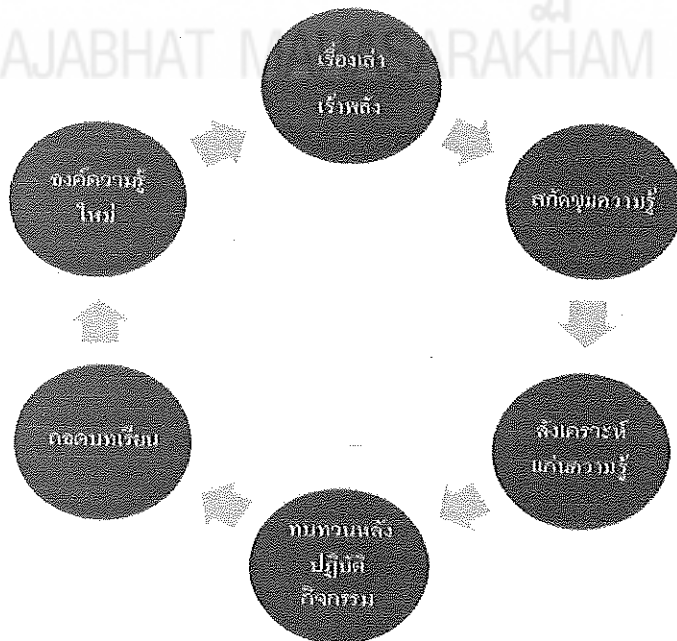
2.2.4 การทบทวนหลังการปฏิบัติการเรียนรู้เป็นกิจกรรมที่ทำต่อเนื่องจากการสังเคราะห์แก่นความรู้ ซึ่งเป็นกระบวนการในการประเมินผลหลังการปฏิบัติการเรียนรู้ที่ผู้เรียนจะสะท้อนให้เห็นตามความเป็นจริงที่สุด โดยผู้วิจัยได้ให้ผู้เรียนตอบคำถามโดยให้สะท้อนตามข้อคำถาม จำนวน 5 ข้อ ให้อีกกับผู้เรียนประมาณ 30 นาที แล้วนำเสนอต่อที่ประชุมใหญ่ ซึ่งบางครั้งให้เรียงจากน้ำหนักน้อยไปหาน้ำหนักมาก โดยให้ผู้ฟังตั้งใจฟังเชิงลึกในบรรยากาศที่เป็นกันเอง โดยผู้วิจัยจับประเด็นต่าง ๆ ผลการวิจัย พบว่า นักเรียนมีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่มีความตั้งใจในการปฏิบัติงานรับผิดชอบในหน้าที่ที่ตนเองได้รับมอบหมายอย่างเต็มใจและเต็มความสามารถให้ความร่วมมือในการทำกิจกรรมการเรียนรู้อย่างมีความสุขและประเด็นที่อยากให้ดำเนินการมากที่สุดคือ การเพิ่มเวลาในการเรียนรู้เนื่องจากมีความต้องการฝึกซ้อมให้สามารถร้องได้ถูกต้องเพราะ

2.2.5 การถอดบทเรียน หลังจากที่คุณวิจัยได้พบว่า ภูมิปัญญาท้องถิ่นและนักเรียนได้ร่วมกันจัดกิจกรรมการเรียนรู้แล้ว ผู้วิจัยได้นำคณาจารย์ภูมิปัญญาท้องถิ่นและนักเรียนเพื่อที่จะดำเนินการถอดบทเรียนในวันที่ 28 สิงหาคม พ.ศ. 2552 ณ สวนป่าวรรณกรรม โรงเรียนบ้านเม็กดำ เวลา 13.00 น. เพื่อสืบค้นความรู้จากการปฏิบัติกิจกรรมการเรียนรู้ โดยเขียนเป็นแผนที่ความคิด (MIND MAP) ลงบนกระดาษชาร์ตที่เตรียมไว้ ซึ่งสรุปได้ว่า สรภัญญะเป็นกิจกรรมของผู้หญิงที่มีการร้อง ฝึกหัดกันในช่วงเทศกาลเข้าพรรษา ส่วนมากใช้เวลาในช่วงเย็น โดยไปรวมกันที่วัด ลักษณะของกลอนที่ฝึกร้อง เนื้อหาเกี่ยวกับพระพุทธศาสนา บารปญญคุณโทษ ซึ่งประกอบด้วย กลอนไหว้พระ กลอนมาลาดวงดอกไม้ กลอนบอกบ้าน เนาะนำตัว กลอนเนื้อหาหลักและกลอนลา โดยคณะสรภัญญะคณะหนึ่งมีประมาณ 5-9 คน ส่วนมากประกอบด้วยผู้หญิงล้วน มีนางผอง แกนไรสง ซึ่งย้ายมาจากบ้านหัวสะพาน ตำบลบ้านยาง อำเภอพุทไธสง จังหวัดบุรีรัมย์ เป็นหัวหน้าคณะ โดยมีหลวงตาสังข์ เป็นผู้ฝึกซ้อมและนำทีมไปแข่งขันในช่วงเข้าพรรษาในงานทอดเทียนของตำบล ซึ่งต่อมาวัฒนธรรมหมอลำซึ่งได้กระจายเข้าสู่ชุมชน ทำให้ความนิยมในสรภัญญะลดลง จนไม่มีการสืบทอดในรุ่นหลัง คณะสรภัญญะไม่มีการรวมตัวกันที่เหนียวแน่น แต่สามารถร้องโชว์เมื่อมีการร้องขอ

จากกิจกรรมในการถอดบทเรียน พบว่า นักเรียนให้ความร่วมมือในการปฏิบัติงานกล้าแสดงออกทางด้านความคิดเห็น โดยมีการวางแผนมอบหมายหน้าที่รับผิดชอบตามศักยภาพของแต่ละบุคคล ยอมรับความคิดเห็นของผู้อื่นอย่างมีเหตุผล สามารถสรุปองค์ความรู้จากกิจกรรมการเรียนรู้ได้มีวิจารณ์ญาณ มีความสัมพันธ์อันดีกับเพื่อน เกิดความคิดสร้างสรรค์ในการอนุรักษ์ เรียนรู้ พัฒนาภูมิปัญญาต่อยอดใช้ประโยชน์ภูมิปัญญาท้องถิ่นและนำมาสร้างมูลค่าเพิ่มกลายเป็นสินทรัพย์ทางปัญญาที่สามารถสร้างมูลค่าทางเศรษฐกิจได้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเกิดความภาคภูมิใจในการมีส่วนร่วมอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่น เห็นความสำคัญถึงองค์ความรู้ที่อยู่ในตัวเอง ในการเป็นพลังสำคัญในการขับเคลื่อนและส่งผลให้การจัดการศึกษาบรรลุตามวัตถุประสงค์ตระหนักถึงภาระหน้าที่ในฐานะที่เป็นภูมิปัญญาท้องถิ่น

จากการใช้เครื่องมือการจัดการความรู้ในการเรียนรู้วัฒนธรรมท้องถิ่นซึ่งประกอบด้วย เรื่องเล่าเร้าพลัง การสกัดขุมความรู้ การสังเคราะห์แก่นความรู้ การทบทวนหลังปฏิบัติ กิจกรรมการเรียนรู้ และการถอดบทเรียน โดยเครื่องมือแต่ละอย่างจะส่งผลสู่เครื่องมือต่อไป เป็นปฏิบัติการสืบเนื่องต่อกันไป ซึ่งเรียกได้ว่าเป็นวงจรการเรียนรู้วัฒนธรรมท้องถิ่นโดยกระบวนการจัดการความรู้ ส่งผลให้ผู้เรียนสามารถถอดความรู้ฝังลึกจากภูมิปัญญาท้องถิ่นและนำมาสร้างเป็นองค์ความรู้ใหม่เพื่อการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่น สรภัญญะ ให้คงอยู่ตลอดไปซึ่งสามารถสรุปได้ ดังนี้

ภาพที่ 3 วงจรการเรียนรู้วัฒนธรรมท้องถิ่น โดยกระบวนการจัดการความรู้

3. กระบวนการในการเรียนรู้วรรณกรรมท้องถิ่นโดยกระบวนการจัดการความรู้

จากการได้มาซึ่งระดับความต้องการในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้วรรณกรรมท้องถิ่น โดยกระบวนการจัดการความรู้ ซึ่งผู้ตอบแบบสำรวจทั้ง 3 กลุ่ม อันประกอบด้วย 1) ครู โรงเรียนบ้านเม็กดำ 2) ผู้ปกครองนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนบ้านเม็กดำและ ภูมิปัญญาท้องถิ่น 3) นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนบ้านเม็กดำ เห็นประเด็นที่มีความสำคัญคือ การเรียนวรรณกรรมท้องถิ่นเป็นการสืบทอดวัฒนธรรมของชุมชนและสามารถพัฒนานักเรียนให้เกิดความรักในท้องถิ่น ผ่านกระบวนการเรียนรู้จากเรื่องสรวัญญา โดยการออกแบบของบุคคลหลายฝ่าย ประกอบด้วย นักเรียน ครู และภูมิปัญญาท้องถิ่น ซึ่งผ่านการวิเคราะห์และสังเคราะห์ บริบทของชุมชน หลักสูตรสถานศึกษา มาตรฐานการเรียนรู้ ทฤษฎีการเรียนรู้ แนวคิดการจัดการความรู้ ผู้วิจัยได้นำไปสู่การวิเคราะห์ สังเคราะห์เป็น กระบวนการเรียนรู้ 4 ขั้นตอน ดังนี้

แผนภูมิที่ 2 ขั้นตอนกระบวนการเรียนรู้วรรณกรรมท้องถิ่นโดยกระบวนการจัดการความรู้

จากขั้นตอนกระบวนการในการเรียนรู้วรรณกรรมท้องถิ่น มีผลทำให้เกิดแลกเปลี่ยนเรียนรู้ สั้งเคราะห์สร้างองค์ความรู้ใหม่ และการจัดเก็บเผยแพร่คือ ดังนี้

3.1 การศึกษาระดับความต้องการการจัดการเรียนรู้วรรณกรรมท้องถิ่น
มีกิจกรรมในการดำเนินการเพื่อนำไปสู่การเรียนรู้ ดังนี้

- 1) วิเคราะห์เนื้อหาสาระการเรียนรู้ภาษาไทยจากหลักสูตรสถานศึกษาตลอดจนมาตรฐานการเรียนรู้ เพื่อนำมาออกแบบในการสร้างแบบสำรวจ
- 2) สร้างแบบสำรวจ เพื่อใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลจากผู้ปกครองนักเรียน ครู โรงเรียนบ้านเม็กดำ นักเรียนของโรงเรียนบ้านเม็กดำ ภูมิปัญญาท้องถิ่น โดยจัดทำแบบสำรวจทั้งลักษณะปลายปิด และปลายเปิด
- 3) นำแบบสำรวจไปใช้กับกลุ่มตัวอย่างทั้ง 3 กลุ่ม อันประกอบด้วย 1) ครูโรงเรียนบ้านเม็กดำ 2) ผู้ปกครองนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนบ้านเม็กดำและภูมิปัญญาท้องถิ่น 3) นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนบ้านเม็กดำ 4) นำข้อมูลที่ได้มาทำการวิเคราะห์ ด้วยวิธีการทางสถิติ 5) นำข้อมูลจัดลำดับความต้องการ 6) นำเสนอข้อมูลต่อวงสนทนากลุ่ม

ซึ่งประกอบไปด้วยตัวแทนของนักเรียน ครู ผู้ปกครองนักเรียนและภูมิปัญญาท้องถิ่น ร่วมกันแสดงความคิดเห็นและได้ข้อสรุปดังนี้ การเรียนวรรณกรรมท้องถิ่นเป็นการสืบทอดวัฒนธรรมของชุมชนและสามารถพัฒนานักเรียนให้เกิดความรักในท้องถิ่น สมควรมีการสืบทอดเพื่อเป็นการอนุรักษ์วรรณกรรมพื้นบ้านให้คงอยู่สืบไป โดยการมีส่วนร่วมของภูมิปัญญาท้องถิ่นและได้ร่วมกันค้นหาภูมิปัญญาที่มีความรู้ในเรื่องสรีระญูะ โดยลงความเห็นว่ นางผอง แกนไรสง นางอ่อน จันทะสอน นางที ธนุศรี เป็นผู้ที่มีความรู้ในเรื่องนี้ สมควรคัดเลือกเป็นผู้ร่วมจัดกระบวนการเรียนรู้

3.2 การออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้วรรณกรรมท้องถิ่น ได้ดำเนินการดังนี้

- 1) ออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ร่วมกับภูมิปัญญาท้องถิ่น โดยกำหนดเป็นฐานการเรียนรู้ จำนวน 3 ฐานการเรียนรู้ โดย 1 ฐานประกอบด้วยภูมิปัญญา 1 ท่าน (1 ฐาน 1 ภูมิปัญญา)
- 2) ทรัพยากรที่ใช้ในการจัดกิจกรรม ประกอบด้วย วัสดุอุปกรณ์ เช่น กระดาษชาร์ท ปากกาเคมี บอร์ด กาวสองหน้า กระดาษ กล้องถ่ายภาพ กล้องบันทึกภาพ เคลื่อนไหว สถานที่ในการจัดกิจกรรม สามารถปรับได้ตามความเหมาะสมของกิจกรรม เช่น ศาลาวัด ลานวัด สวนป่าวรรณกรรม ห้องประชุม

3) ระยะเวลาในวิจัย ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2552

4) เครื่องมือในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ประกอบไปด้วย เรื่องเล่าเร้าพลัง การสกัดขุมความรู้ การสังเคราะห์แก่นความรู้ การถอดบทเรียน ตามแนวคิดของโนนากะและทาเคอูชิ ในกระบวนการสร้างบรรยากาศในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ การเปลี่ยนสภาพความรู้ที่รูปแบบ (Model) ซึ่งจะเกิดขึ้นเมื่อความรู้โดยนัยและความรู้โดยชัดแจ้งมีปฏิสัมพันธ์ต่อกัน ทำให้ได้ความรู้ที่มีพลังเป็นอย่างมาก

3.3 การเรียนรู้วรรณกรรมท้องถิ่นโดยกระบวนการจัดการความรู้

ผู้วิจัยได้เลือกใช้เครื่องมือการจัดการความรู้ เป็นเครื่องมือในการจัดกิจกรรม ได้แก่

1) เรื่องเล่าเร้าพลัง เป็นเครื่องมือในการถอดความรู้จากภูมิปัญญาท้องถิ่น ผ่านการเล่ามวลประสบการณ์ ซึ่งเป็นความรู้ฝังลึกที่อยู่ในตัวคนเป็นการเปิดประเด็นในการเรียนรู้ในบรรยากาศที่เป็นกันเองท่ามกลางสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ทำให้นักเรียนพบประเด็นในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้

2) การสกัดขุมความรู้เป็นการจับประเด็นจากการฟังเรื่องเล่าจากภูมิปัญญา โดยความรู้ที่ได้ของนักเรียนแต่ละคนนั้นขึ้นอยู่กับทักษะการฟัง และความสามารถในการจับประเด็น ซึ่งแต่ละคนจะเขียนขุมความรู้ออกมาในกระดาษเขียน 1 ขุม ต่อกระดาษ 1 แผ่น ไม่จำกัดจำนวนว่าแต่ละคนจะเขียนได้กี่ขุม กี่แผ่น

3) การสังเคราะห์แก่นความรู้ ซึ่งมาจากขุมความรู้ที่สกัดมาจากเรื่องเล่าของภูมิปัญญา ซึ่งมีเป็นจำนวนมาก โดยนักเรียนร่วมกันวิเคราะห์และพิจารณา ซึ่งจะทำได้ จัดกลุ่มได้ แล้วตั้งชื่อโดยให้ครอบคลุมขุมความรู้ทั้งหมด ทำให้แก่นความรู้เป็นสมรรถนะที่เป็นผลรวมของขุมความรู้ทั้งหมด เช่น ประวัติในการร้องสรภัญญะ กลอนในการร้องสรภัญญะการแข่งขัน เป็นต้น

4) การถอดบทเรียน ผู้วิจัยได้นัดหมายภูมิปัญญาท้องถิ่นและนักเรียนเพื่อที่จะดำเนินการถอดบทเรียน ณ สวนป่าวรรณกรรม โรงเรียนบ้านเม็กคำเพื่อสืบค้นความรู้จากการปฏิบัติกิจกรรมการเรียนรู้ โดยเขียนเป็นแผนที่ความคิด (MIND MAP) ลงบนกระดาษชาร์ทที่เตรียมไว้ สรุปได้ดังนี้ สรภัญญะเป็นกิจกรรมของผู้หญิงที่มีการร้อง ผูกหัดกันในช่วงเทศกาลเข้าพรรษา ส่วนมากใช้เวลาในช่วงเย็น โดยไปรวมกันที่วัด ลักษณะของกลอนที่ผู้หญิง ร้อง เนื้อหาเกี่ยวกับพระพุทธศาสนา บาบญญคุณโทษ ซึ่งประกอบด้วย กลอนไหว้พระ กลอนมาลาควงดอกไม้ กลอนบอกบ้านแนะนำตัว กลอนเนื้อหาหลัก และกลอนลา

โดยคณะสรภัญญะคณะหนึ่งมีประมาณ 5–9 คน ส่วนมากประกอบด้วยผู้หญิงล้วน มีนางผอง แกนโธสง ซึ่งย้ายมาจากบ้านหัวสะพาน ตำบลบ้านยาง อำเภอพุทไธสง จังหวัดบุรีรัมย์ เป็นหัวหน้าคณะ โดยมีหลวงตาสังข์ เป็นผู้ฝึกซ้อมและนำทีมไปแข่งขันในช่วงเข้าพรรษาในงานทอดเทียนของตำบล ซึ่งต่อมาวัฒนธรรมหมอลำซึ่งได้กระจายเข้าสู่ชุมชนทำให้ความนิยมในสรภัญญะลดลงจนไม่มีการสืบทอดในรุ่นหลัง คณะสรภัญญะไม่มีการรวมตัวกันที่เหนียวแน่นแต่สามารถร้อง โขว์เมื่อมีการร้องขอ

3.4 การประเมินผลกระบวนการเรียนรู้วรรณกรรมท้องถิ่น ในการจัดกระบวนการเรียนรู้ ผู้วิจัยได้ประเมินผลการจัดกิจกรรม ดังนี้

1) บันทึกผลหลังการปฏิบัติกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้แบบบันทึกผล

หลังการปฏิบัติกิจกรรมการเรียนรู้ ให้ผู้เรียนและภูมิปัญญาท้องถิ่นได้สะท้อนสิ่งที่ได้หรือขาดหายไปในการร่วมกิจกรรม ซึ่งสรุปได้ดังนี้ จะได้เรียนรู้เกี่ยวกับสรภัญญะเข้าใจงานองการร้องและเรื่องราวของวรรณกรรมท้องถิ่นมีความตั้งใจในการเรียนรู้ให้ได้มากที่สุดเพื่อให้สามารถนำไปใช้ประโยชน์ให้ได้มากที่สุด สิ่งที่เกินความคาดหมายคือ ได้เรียนรู้การทำงานเป็นกลุ่มมีความสามัคคี รู้จักการพูดและมีมารยาทในการพูดคุยกับผู้อื่น สามารถถอดแบบผังภูมิของกลอนสรภัญญะ ไปเชื่อมโยงกับการแต่งภาพยนตร์ 11 ซึ่งมีลักษณะที่เหมือนกันได้ตลอดจนสามารถนำงานองสรภัญญะไปใช้ในการสวดมนต์ไหว้พระในวันสุคติบูชาได้อีกด้วยสิ่งที่ไม่ได้ตามวัตถุประสงค์ คือ ร้องสรภัญญะยังไม่ถูกทำนองและเวลาได้ซ้อมน้อยเกินไป สิ่งที่ควรปรับปรุงเพื่อให้งานดีขึ้น คือ หาเวลาว่างไปฝึกร้องสรภัญญะให้มากขึ้น และแต่งเนื้อร้องขึ้นใหม่มาฝึกหัดร้อง นำความรู้ที่ได้ไปบูรณาการกับวิชาอื่น และจะนำความรู้ที่ได้ไปร้องแข่งขัน ร้องตามงาน เทศกาลต่าง ๆ หรือนำไปร้องให้น้อง ๆ ฟังและสืบสานการร้องให้ถึงรุ่นลูก รุ่นหลานให้สืบสานการร้องสรภัญญะต่อไปตลอดจนให้คุณยายฝึกร้องที่บ้านด้วย

2) เวทียืนยันความน่าเชื่อถือของข้อมูล ผู้วิจัยได้ใช้หลักการตรวจสอบแบบสามเส้า ด้านข้อมูล (Methodological Triangulation) โดยนำเสนอข้อค้นพบ ในรูปแบบของนิทรรศการ การสาธิตการร้องสรภัญญะของนักเรียนกลุ่มต่าง ๆ การนำเสนอข้อมูลโดยให้ผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง คือ นักเรียน ภูมิปัญญาท้องถิ่น ครู และผู้ปกครองนักเรียน ได้ตรวจสอบความเที่ยงตรงของข้อมูลซึ่งทุกฝ่ายต่างยอมรับว่าเป็นข้อมูลที่ถูกต้องตรงตามบริบทของชุมชนและวัฒนธรรมทางภาษาที่สืบทอดต่อกันมา

การเรียนรู้วรรณกรรมท้องถิ่น ในครั้งนี้ประกอบไปด้วยกระบวนการสำคัญ 4 ขั้นตอนดังกล่าวข้างต้น ที่ส่งผลให้ผู้เรียนเห็นพลังของภูมิปัญญาทางภาษาสามารถก้าวทัน

การเปลี่ยนแปลงเพื่อนำไปสู่ตั้งมาตรฐานความรู้ได้อย่างมั่นคง บนพื้นฐานของความเป็นไทยและรักในท้องถิ่นของตนเอง

4. ผลที่ได้จากการพัฒนาการเรียนรู้วรรณกรรมท้องถิ่นโดยกระบวนการจัดการความรู้ที่สอดคล้องกับบริบทและความต้องการของท้องถิ่น

ตารางที่ 10 ผลที่เกิดจากการใช้กระบวนการในการพัฒนาการเรียนรู้วรรณกรรมท้องถิ่น โดยกระบวนการจัดการความรู้

บุคคลที่ได้รับ	ผลที่เกิดจากการจัดกิจกรรม
นักเรียน	<ol style="list-style-type: none"> 1. ได้เรียนรู้กับผู้รู้จริง 2. มีปฏิสัมพันธ์ที่ดีในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ 3. สามารถถอดรหัสความรู้ในตัวเองได้ 4. สามารถนำเทคโนโลยีมาสืบสานภูมิปัญญา 5. สามารถปรับใช้ในวิถีชีวิตได้อย่างสมดุล 6. เกิดความรักและภูมิใจในวัฒนธรรมของท้องถิ่น
ครู	<ol style="list-style-type: none"> 1. ทุกภาคส่วนร่วมกันวางแผน 2. เห็นความสำคัญในการพัฒนา 3. ออกแบบกิจกรรมตอบสนองผู้เรียน
ภูมิปัญญาท้องถิ่น	<ol style="list-style-type: none"> 1. ชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา 2. ภาคภูมิใจในตนเองที่มีคุณค่าต่อสังคม 3. ได้แสดงออกเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ 4. เกิดเครือข่ายทางสังคมในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้

ผลที่เกิดกับนักเรียน

นักเรียนที่เป็นกลุ่มตัวอย่างการวิจัยในครั้งนี้โดยส่วนใหญ่ยอมรับว่าการจัดการเรียนรู้ในครั้งนี้ใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นและแหล่งเรียนรู้ในชุมชนได้อย่างเหมาะสมกับการเรียนรู้ของผู้เรียน โดยมีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับภูมิปัญญาท้องถิ่นเรียนรู้จากปราชญ์ ผู้รู้ และผู้สูงอายุที่มีประสบการณ์ โดยการสืบค้น ถอดความรู้ ภูมิปัญญาที่มีอยู่ในตัวคน ให้เป็นความรู้ที่ผู้อื่นสามารถเรียนรู้ได้ รวบรวมจัดเป็นคลังข้อมูล นำเทคโนโลยีสมัยใหม่มาพัฒนาต่อยอดภูมิปัญญาท้องถิ่น โดยจัดทำเป็นวีดิทัศน์ที่สามารถนำไปใช้กับเครื่องเล่นวีดิทัศน์ที่มีเป็น

จำนวนมากในชุมชน และยังนำไปใช้เล่นกับโทรศัพท์มือถือได้อีกด้วย นอกจากนี้ยังสามารถ นำความรู้ไปเชื่อมโยงในรายวิชาพระพุทธศาสนาในการสวมมนต์ทำนองสรภัญญะและรายวิชา คณิตเรีนาฏศิลป์ในการขับร้อง ตลอดจนนำไปประยุกต์ใช้ในการแต่งคำประพันธ์ประเภท กาพย์ยานี 11 ส่งผลให้นักเรียนเกิดความรักและภาคภูมิใจในวัฒนธรรมท้องถิ่น โดยเข้าชม การแข่งขันสรภัญญะในพื้นที่ใกล้เคียง พร้อมทั้งได้แลกเปลี่ยนกับผู้ที่มีประสบการณ์ตรงใน การแข่งขันจริง ซึ่งนักเรียนสามารถนำประสบการณ์ต่าง ๆ ที่ได้จากกระบวนการเรียนรู้ นำไปปรับใช้ในชีวิตประจำวัน ได้อย่างเหมาะสม

ผลที่เกิดกับครู

การจัดกระบวนการเรียนรู้ในครั้งนี้ ทำให้ผู้บริหารโรงเรียนและครูได้ตระหนักว่า ได้เปิดโอกาสให้บุคลากรผู้มีส่วนร่วมได้ร่วมกันวางแผน และยอมรับว่ากระบวนการเรียนรู้ วรรณกรรมท้องถิ่นโดยกระบวนการจัดการความรู้เป็นงานสำคัญที่ต้องดำเนินการอย่างต่อเนื่อง เพื่อนำไปสู่จุดหมายของหลักสูตรทั้งในเชิงปริมาณและคุณภาพ ตลอดจนมีการนำไปออกแบบ กิจกรรมการเรียนรู้ที่มุ่งตอบสนองความต้องการของผู้เรียนทำให้ได้คู่มือการจัดการเรียนรู้ วรรณกรรมท้องถิ่นโดยกระบวนการจัดการความรู้

ผลที่เกิดกับภูมิปัญญาท้องถิ่น

การจัดกระบวนการเรียนรู้ในครั้งนี้ ส่งเสริมให้ปราชญ์ ผู้รู้ ผู้สูงอายุในชุมชนมี บทบาทในการถ่ายทอดความรู้สู่คนรุ่นใหม่ เกิดความภูมิใจที่ได้มีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรม การเรียนรู้และเห็นความสำคัญถึงองค์ความรู้ที่มีอยู่ในตัวเองพอใจในตนเองที่ทำให้ผู้อื่นเข้าใจ ได้ พอใจในการได้ช่วยเหลือผู้เรียนภูมิใจในความสำเร็จของตนภาคภูมิใจที่ได้รับการยอมรับ จากเพื่อนสามารถปรับตนเองให้เป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้เกิดการรวมกลุ่มในเชิงสร้างสรรค์ ของภูมิปัญญาในการสร้างและเชื่อมโยงเครือข่ายการแลกเปลี่ยนเรียนรู้เป็นการส่งเสริมการ เรียนรู้ตลอดชีวิต